
Raimo Lahti – Pekka Koponen (toim.)

Talousrikokset

Julkaisuvaliokunta

Pekka Vihervuori, puheenjohtaja

Markku Helin

Mika Hemmo

Raimo Lahti

Tatu Leppänen

Risto Nuolimaa

Lea Purhonen, sihteeri

Tilausosoite

Suomalainen Lakimiesyhdistys

Kasarmikatu 23 A 17

00130 Helsinki

p. (09) 603 567

f. (09) 604 668

sly@lakimies.org

www.lakimies.org

Kannen suunnittelu: Heikki Kalliomaa

Kannen kuva © William Whitehurst/CORBIS/Skoy

© Suomalainen Lakimiesyhdistys ja kirjoittajat

ISSN 1458-0446

ISBN 978-951-855-263-8

Gummerus Kirjapaino Oy, Vaajakoski 2007

Sisällys

Esipuhe	VII
---------------	-----

TALOUSRIKOSOIKEUDEN YLEISIÄ KYSYMYKSIÄ

Raimo Lahti

Talousrikosoikeuden yleisistä opeista	3
---	---

Jaakko Rautio

Menettämisseuraamusten yleiset opit – onko niitä?	29
---	----

KESKEISIÄ TALOUSRIKOSSÄÄNNÖKSIÄ

Pekka Koponen – Ritva Sahavirta

Kirjanpitorikokset	55
--------------------------	----

Pekka Koponen

Velallisen rikokset	103
---------------------------	-----

Ritva Sahavirta

Rahanpesurikokset	145
-------------------------	-----

Ritva Sahavirta

Verorikokset	177
--------------------	-----

Klaus Nyblin

Yrityssalaisuusrikokset	227
-------------------------------	-----

LIITTEET

Rikoslain talousrikossäännöksiä	285
---------------------------------------	-----

Oikeustapaushakemisto	293
-----------------------------	-----

Kirjoittajat	299
--------------------	-----

Menettämisseuraamusten yleiset opit – onko niitä?

1 ALUKSI

Menettämisseuraamukset ovat jääneet rikosoikeudellisessa tutkimuksessa varsin vähälle huomiolle. Aluetta on ehkä pidetty perifeerisenä ja mielenkiinnottomana. Erkki Ailion väitöskirjaa¹ lukuun ottamatta oikeuskirjallisuudessa menettämisseuraamuksia on käsitelty lähinnä rikosoikeuden yleisesityksiin sisältyvissä lyhyehköissä jaksossa ja joihinkin erityiskysymyksiin paneutuissa artikkeleissa.

Prejudikaatteja konfiskaatiokysymyksistä on tosin säännöllisesti annettu. Syynä on ehkä ollut se, että tuomioistuimille konfiskaatiokysymykset ovat jokapäiväistä leipää. Ennen vuoden 2002 alusta voimaan tullutta konfiskaatiouudistusta (L 875–894) tuomioistuinten tuli tuomita menettämisseuraamukset viran puolesta, joskin syyttäjät esittivät näistä säännönmukaisesti vaatimuksia. Silti oikeudenkäynneissä menettämisseuraamukset eivät yleensä ole näytelleet suurta roolia. Onhan esimerkiksi murhaoikeudenkäynnissä sivuseikka, tuomitaanko puukko valtiolle, jos verrataan sitä kysymykseen, tuomitaanko elinkautinen vankeusrangaistus. Nytemmin RL 10:9:n mukaan syyttäjän on nimenomaan vaadittava konfiskaatiota. Uusi sääntely on luonnollisesti omiaan lisäämään syyttäjien tiedontarvetta konfiskaatiokysymyksistä ja konfiskaatiovaatimuksen näkyvyyttä oikeudenkäynnissä.

Muihin konfiskaatiolajeihin verrattuna varsin paljon huomiota on viime vuosina saanut rikoshyödyn menettäminen, jota voidaan hyvin perustein pitää keskeisimpänä konfiskaatiolajina. Syitä huomioon lienee kaksi. Ensinnäkin kansainvälisissä organisaatioissa on havahduttu huomaamaan, miten tärkeää on saada rikoshyöty pois rikosten tekijöiltä (ks. esim. YK:n Wienin huumausaineyleissopimus, SopS 44/1994, EN:n Strasbourgin konfiskaatiosopimus, SopS 53/1994 ja EY:n rahanpesupuitepäätös 2001/

¹ Ailio, Erkki: *Esinekonfiskaatio Suomen rikosoikeudessa* (1964). Suhteellisen laaja esitys erityisesti hyötykonfiskaatiosta on väitöskirjassa Rautio, Jaakko: *Hyötykonfiskaatiokanne* (2006).

500/YOS ja EU:n konfiskaatiopuitemääräys 2005/212/YOS). Erityisesti huumausainekaupasta sekä talousrikollisuudesta saatu rikoshyöty ei kunnioita valtioiden rajoja, vaan yhteisesti hyväksyttyihin tavoitteisiin perustuva yhteistyö on välttämätöntä, jotta olisi toiveita pystyä edes jossain määrin ongelmaan pureutumaan.

Toisena syynä lienee ollut se, että on huomattu, ettei Suomikaan ole välttynyt vakavalta talous- ja huumausainerikollisuudelta. Korkealla taholla on kiinnitetty huomiota rikoshyötyyn. Paavo Lipposen I hallituksen (v:lta 1995) ja II hallituksen ohjelmassa (v:lta 1999) on kiinnitetty huomiota rikoshyödyn takaisinsaamiseen törkeistä taloudellista hyötyä tuottavista rikoksista. Rikoshyödyn takaisinperimisen tehokkuus on mainittu Matti Vanhasen (Anneli Jäätteenmäen) hallituksen ohjelmassa vuodelta 2003. Viranomaiset ovat parantaneet yhteistyötään, poliisi on panostanut talousrikosten tutkimintaan ja on perustettu erityisesti talousrikoksiin keskittyviä syyttäjänvirkoja.²

Vaikka hyötykonfiskaatiolla ei ole fiskaalisia tarkoituksia, liikkuvat takaisinsaadut rikoshyödyt jo huomattavissa summissa. Vuosina 1997–2003 poliisin tutkimista talousrikosjutuista rikoshyötyä on saatu takaisin n. 215 000 000 euroa.³ Vuonna 2004 luku oli n. 35 000 000 euroa ja vuonna 2005 n. 56 000 000.⁴

Edellä mainitusta luonnollisesti seuraa, että menettämisseuraamuksia käsittelevällä tutkimuksella on entistä suurempi tilaus. Etenkin lainopillinen tutkimus, jossa tulkitaan ja systematisoidaan konfiskaatiosäännöksiä, voi olla suureksi avuksi ja hyödyksi esitutkinta- ja syyttäjäviranomaisille, tuomioistuimille, asianajajille sekä oikeuselämälle yleensäkin.

Pelkkiin säännösteksteihin perehtyminen ei useinkaan anna riittävää tai oikeaa kuvaa oikeusilmioista ”menettämisseuraamukset”. Rikosoikeudessa on perinteisesti yleisillä oppeilla katsottu olevan suuri merkitys; rikosoikeuden yleisiin oppeihin voidaan katsoa kuuluvan esimerkiksi käsitteet, teoriat, oikeusperiaatteet ja metodit. Yleisten oppien tehtävänä voidaan pitää tulkinta- ja systematisointitehtävää. Lisäksi niillä voidaan hahmottaa oikeudenalan perusrakenteita.⁵

Rikosoikeudellisessa tutkimuksessa on selvitelty laajasti yleisiä oppeja. Suuren huomion ovat saaneet rikoksen käsite ja vastuuopit. Sitä vastoin menettämisseuraamuksille ei tutkimuksessa ole juurikaan pyritty muodosta-

² Ks. tästä Talousrikostutkiminnan tila, Sisäinen turvallisuus 37/2004.

³ Talousrikostutkiminnan tila, Sisäinen turvallisuus 37/2004, s. 20.

⁴ Sisäasianhallinnon vuosikertomus 2004, s. 13 ja Sisäasiainhallinnon vuosikertomus 2005, s. 8.

⁵ Ks. esim. Nuutila – Frände 1998, p. 559–561.

maan yleisiä oppeja, vaikka ei ole mitään estettä pyrkiä muodostamaan tällaisia oppeja jollekin rikosoikeuden osa-alueelle. Kysymys ei myöskään ole siitä, ettei yleisillä opeilla olisi merkitystä. Esimerkiksi konfiskaatiosäännösten tausta-ajatukset – miksi tällaiset säännökset on lakiin otettu – ovat hyvinkin huomionarvoisia säännösten tulkinnassa.

Tässä esityksessä ei pyritä likimainkaan kaikenkattavaan selvitykseen menettämisseuraamuksille ehkä muodostettavissa olevista yleisistä opeista. Pyrkimys on pikemminkin alustavaan kartoitukseen, joka sekin jää väistämättä aukolliseksi. Esityksessä keskitytään vain RL 10 luvun yleissäännöksiin, joiden lähempään esittelyyn tai tulkintaan ei mennä. Hyötykonfiskaatio saa hiukan enemmän sijaa kuin muut konfiskaatiolajit.

Aluksi tarkastellaan menettämisseuraamusten jaotteluita ja tarkoitusta sekä vertaillaan niitä eräisiin muihin oikeusilmiöihin. Tämän jälkeen täsmennetään loppuesityksen sisältö.

2 MENETTÄMISSEURAAMUSTEN LAJEISTA JA TARKOITUKSESTA

Rikosoikeudellinen menettämisseuraamus eli konfiskaatio määritellään useimmiten omaisuuden korvauksettomaksi menettämiseksi valtiolle rikoksen johdosta. Perinteisesti eri menettämisseuraamukset jaetaan esine- ja arvokonfiskaatioon. Ensimmäisessä tapauksessa tuomitaan esine tai oikeus menetetyksi. Sen sijaan arvokonfiskaatio kohdistuu omaisuuteen yleensä. Havainnollinen on pakkokeinolain (PKL) 3:1:n vakuustakavarikkosäännös, jossa puhutaan rahamäärän, siis arvon, menettämisestä. Esinekonfiskaatio taas on turvattavissa PKL 4:1:n takavarikkosäännöksellä.⁶

Toinen keskeinen jaottelu seuraa sitä, miten konfiskaatio-objekti liittyy rikokseen. Tieteisopissa, jota RL 10 luvussakin seurataan, on omaksuttu neljä kategoriaa: 1) rikoksen tuottama hyöty (RL 10:2), 2) rikoksentekoväline (RL 10:4), 3) rikoksen tuote (RL 10:5) ja 4) rikoksen kohde eli rikosesine (RL 10:5). Lisäksi RL 10:8:ssä säädetään RL 10:4-5:n esinekonfiskaation asemesta tuomittavasta toissijaisesta arvokonfiskaatiosta.

⁶ Luvussa on kuitenkin yksi puute; esineellä tarkoitetaan vain irtainta esinettä. Kiinteän omaisuuden konfiskaation täytäntöönpanon turvaamiseksi on turvauduttava vakuustakavarikkoon, ks. esim. Virolainen 1998, s. 399.

Vuoden 2002 alusta tuli voimaan myös uudenlainen konfiskaatioinstrumentti, laajennettu hyötykonfiskaatio (RL 10:3). Vaikuttaisi luontevalta sijoittaa se edellä mainittuun ykköskategoriaan. Se on kuitenkin oma konfiskaatiolajinsa, jolla on vaikutusta mm. oikeusvoimaoppien kannalta.⁷ Toki tausta-ajatus on sama, molemmilla säännöksillä pyritään saamaan rikoksen ”hedelmät” valtiolle, mutta säännökset poikkeavat selvästi toisistaan, mikä tulee esiin jäljempänä esimerkiksi jaksossa 6.

Menettämisseuraamuksia leimaa kaksijakoisuus: yhtäältä on hyötykonfiskaatio ja toisaalta ovat muut konfiskaatiolajit. Kuvaavaa on, että Saksassa on näille eri nimet: Verfall ja Einziehung. Kahtiajaon perustana voidaan pitää konfiskaatioiden erilaisia tausta-ajatuksia. Hyötykonfiskaation (RL 10:2) – kuten laajennetunkin (RL 10:3) – ajatuksena on ensisijaisesti estää rikoksella rikastuminen, kun taas muiden konfiskaatiolajien, rikosentekovälineen, rikosesineen ja rikoksen tuotteen menettämistä (RL 10:4–5) perusteellaan tarpeella saada vaaralliset esineet pois liikenteestä ja siten suojella yhteiskuntaa.

Jako on tietysti vain suuntaa-antava. Voidaan ottaa esiin RL 10:4–5:n nojalla tuomittavan esinekonfiskaation asemesta tuomittava toissijainen arvoconfiskaatio (RL 10:8), joka tulee kysymykseen silloin, kun esine kuuluu RL 10:7:ssä mainitulle bona fide tertiukselle tai kun esine on tavoittamattomissa. Tätä konfiskaatiota on vaikea perustella esinekonfiskaation tavoitteella saada vaaralliset esineet valtion turvalliseen huostaan.

Konfiskaatiolajien erilaisuudesta huolimatta jotain yhteisiä piirteitä on löydettävissä helpostikin. Voidaan viitata rikosoikeuden perinteiseen tapaan jaotella rikosten seuraamukset rangaistuksiin ja turvaamistoimiin. Nykyisin on aivan yleisesti hyväksytty näkemys, jonka mukaan menettämisseuraamukset ovat turvaamistoimia; tarkoituksena ei ole aiheuttaa rikosentekijöille kärsimystä, vaan tavoitteena on ennen kaikkea uusien rikosten ehkäiseminen.

Tämäkään tavoite ei kuitenkaan perustele kaikkia konfiskaatioita. Ensinnäkään hyötykonfiskaation tausta-ajatus ei suoraan perustele rikosten ennalta ehkäisemistä. Paavo Alkio⁸ on luonnehtinut hyötykonfiskaatiota erikoislaatuiseksi rikoksen seuraamukseksi, jota ei kuitenkaan ole pidettävä rangaistuksena.

⁷ LaVM 14/2001, s. 5.

⁸ Alkio 1948, s. 260.

Voidaan kyllä sanoa, että rikoshyödyn konfiskoinnilla voi olla myös sekä yleis- että erityispreventiivistä vaikutusta; konfiskaatio voi estää uusien rikosten rahoittamista ja toisaalta on usein sanottu, että rikosten hedelmien riistäminen voi olla pahin rangaistus. Asia on hyvin ymmärrettävissä, jos rikosentekijälle tuomitaan lyhyt ehdollinen vankeusrangaistus ja samalla vaikkapa kymmenien tuhansien eurojen konfiskaatio. Tieto rikoksesta seuraavan hyödyn menettämisestä voi hyvinkin saada potentiaalisen rikosentekijän luopumaan aikeistaan, ainakin jos kyse on rationaalisesti pro & contra -argumentteja pohtivasta henkilöstä. Nykyisin tosin katsotaan, että prevention voimassa tärkein tekijä on kiinnijäämisriskin suuruus, ei niinkään rangaistuksen ankaruus. Silti yhteiskunnan suojeleminen hyötykonfiskaatiolla lienee useimmiten varsin epärealistinen ajatus.

Hyötykonfiskaatiota voidaan ajatella myös vahingonkorvauksen sukulaisilmiönä. Vahingonkorvauksen tarkoituksena esitetään usein niin, että sen tehtävä on palauttaa tilanne samaksi kuin se oli ennen vahinkoa. Tästä seuraa korvausvelvollisuus vahingon aiheuttajalle ja oikeus korvaukseen vahingonkärsijälle. Lähtökohta hyötykonfiskaatiossa on juuri ottaa rikoksesta hyötyneeltä pois se etu, jonka hän rikoksella sai. Jos hyöty ei ole keneltäkään pois – esimerkiksi jos narkomaani ostaa huumausainetta, hän on saanut haluamansa, eikä hänellä ole oikeutta vahingonkorvaukseen, mutta myyjän taloudellisia intressejä ei tietenkään suojella – tilanne on selvä: hyöty tuomitaan valtiolle menetetyksi. Voidaan sanoa, että rikoksella on loukattu yhteiskuntajärjestystä tai yhteiskunnan rikoslainsäädännöllä suojelemissa oikeushyviä, mutta ongelmana vahingonkorvausanalogialle on se, ettei voida sanoa, että tästä ehkä seurannut vahinko olisi sama kuin rikoksen tuottama hyöty. Myöskään tämäntyyppinen yhteiskunnan aineeton vahinko ei ole sellainen vahinkotyyppi, jonka vahingonkorvauslainsäädäntö tunnustaisi.

Toinen tilanne on se, että hyöty on saatu jonkun toisen kustannuksella, joka on oikeutettu saamaan tappionsa korvatuksi. Tällaisessa tapauksessa RL 10 luvun 2 ja 11 §:ssä lähdetään siitä, että yksityinen etu käy julkisen edellä. Vahingonkorvaus on ensisijainen; jos vahinko on yhtä suuri kuin rikoksen tuottama hyöty, ei jää mitään konfiskoitavaa. Tosin hyöty konfiskoidaan, jos vahingonkorvausvaatimusta ei ole esitetty ajoissa, mutta vahingonkorvaus on toteutettavissa konfiskaatiotuomion jälkeenkin. Tässä fiskus siis on eräänlainen välietappi, asiainhoitaja, jos korvaukseen oikeutettu ei itse toteuta oikeuttaan ”oikeassa” ajassa. Toisaalta jos näin ei tehdä, jää ”vahingonkorvaus” valtiolle, vaikkei valtio sinänsä olekaan mitään vahinkoa kärsinyt. Huomattava on myös, että jos hyöty on suurempi kuin rikoksella aiheu-

tunut vahinko, vahingonkorvauksen ylimenevä osa konfiskoidaan hyötynä.

Laajennetussa hyötykonfiskaatiossa on tilanne jossain määrin toinen. RL 10:3:n mukaan voidaan konfiskoida omaisuus, jonka on syytä olettaa olevan peräisin vähäistä vakavammasta rikollisesta toiminnasta. Konfiskaation tuomitsemiskynnys on siis varsin matala, syytä olettaa -tasolla, kun taas tavallisessa hyötykonfiskaatiossa edellytetään täyttää näyttöä. Kun yleensä ei ole yksilöitävissä, mistä hyöty tarkalleen ottaen on peräisin, ei voida myöskään sanoa, mikä vahinko tätä hyötyä ehkä vastaisi; poikkeuksia voidaan kuitenkin ajatella olevan.

Esinekonfiskaatio taas on selkeiden turvaamistoimi. Rikoksentekevälineen konfiskaatiota harkittaessa on jo RL 10:4:n mukaan kiinnitettävä huomiota uusien rikosten ehkäisemiseen, ja RL 10:7:n mukaan esinekonfiskaatio voi raueta, jos esine tehdään vaarattomaksi tuomioistuimen määräämin tavoin. Lisäksi jos esineen hallussapito on kriminalisoitu, se voidaan konfiskoida esineen omistusoikeudesta riippumatta, jos sen omistajakin syyllistyy hallussapidolla rangaistavaan tekoon (RL 10:6.2). Näissä tapauksissa konfiskaatio on pakollinen RL 10:4–5:n mukaan, kuten myös silloin, kun rikoksentekevälineenä on käytetty hengenvaarallista välinettä. Muuten esinekonfiskaatiosäännökset ovat fakultatiivisia.

Esinekonfiskaation asemesta tuomittava arvokonfiskaatio on taas vaikeampi tapaus turvaamistoiminäkökulmasta. Alkio⁹ on pitänyt tällaista konfiskaatiota eräänlaisena julkisoikeudellisena vahingonkorvauksena, joka perustuu siihen, ettei valtio saakaan esinettä, johon sillä on rikoksen tekemisellä syntynyt oikeus.

Kanta ei enää ehkä vastaa RL 10:8:n ratiota, vaikkei sitä ole syytä täysin unohtaakaan. Arvokonfiskaatiota puolletaan esitöissä¹⁰ yhdenvertaisuusnäkökulmalla: esimerkiksi henkilö, joka käyttää varastettua rikoksentekevälinettä, ei ansaitse parempaa asemaa kuin se, joka käyttää omaa esinettään. Arvokonfiskaatiosääntelyssä näkyy myös preventiivinen näkökulma siinä mielessä, että pyritään estämään omaisuuden saattaminen konfiskaation ulottumattomiin; jos esine on saavuttamattomissa, on sen arvo konfiskoitava, paitsi jos vastaaja pystyy näyttämään, että esine on hävitetty tai käytetty. Toisaalta esimerkiksi Jussi Tapani ja Matti Tolvanen¹¹ ovat katsoneet, ettei

⁹ Alkio 1948, s. 258.

¹⁰ HE 80/2000 (konfiskaatiouudistus), s. 15 ja 32.

¹¹ Tapani – Tolvanen 2005, s. 1209. HE:n kantaa puolustaa Pekka Viljanen (Viljanen 2004, s. 497 ja 2006, s. 380–381).

rattijuopon auton arvoa voi oikeastaan perustella muusta kuin yleispreven-
tiivisestä näkökulmasta.

Jo sanotusta huomaa, että menettämisseuraamuksilla on yhteisiä piirteitä. Seuraavaksi pyritään kartoittamaan, ovatko nämä piirteet konkretisoitavissa eri periaatteiksi. Tässä lienee syytä huomauttaa, että jatkossa esiin tulevat periaatteet ovat luonteeltaan ennen kaikkea lain tulkintaa ohjaavia periaatteita. Rikosoikeutta luonnehtiva kirjoitetun lain sääntö estää normiluonteisten periaatteiden, jollaisena voidaan mainita kontradiktorinen periaate prosessioikeudessa, muovaamisen varsin pitkälle. Lisäksi rikoslain yleisen osan uudistaminen on entisestään vahvistanut rikosoikeuden luonnetta lakiin haktuna oikeutena.

Periaatteiden käsittelyn jälkeen otetaan esiin kysymys siitä, voidaanko konfiskaation rakenteelle antaa samanlaista systematisoivaa ja yleistä vaikutusta kuin rikoksen rakenteelle. Sitä ennen lienee hyödyllistä täsmentää, mitä RL 10 luvun keskeisimmät käsitteet rikos, taloudellinen hyöty, esine/omaisuus ja omaisuus tarkoittavat.

3 RIKOS, TALOUDELLINEN HYÖTY, ESINE JA OMAISUUS

Ensiksi on syytä täsmentää, mitä RL 10 luvussa tarkoitetaan rikoksella, joka on konfiskaation tuomitsemisen edellytys. Lähtökohtaisesti merkitys on sama kuin muuallakin rikoslainsäädännössä: laissa rangaistavaksi säädetty teko (RL 10:1.1). Rikoksena kuitenkin pidetään RL 10 luvussa myös tekoa, jonka on tehnyt syyntakeeton tai alle 15-vuotias (RL 10:1.2:n 1 kohta); muualla lainsäädännössä tällaiset teot eivät ole rikoksia. Lisäksi RL 10:1.2:ssa mainitaan, että anteeksiantoperusteen käsillä ole ei estä konfiskaation tuomitsemista. Sama koskee oikeushenkilön rangaistusvastuutilanteissa anonymiä syyllisyyttä (RL 10:1.2:n 3 kohta). Nämä kaksi kohtaa lienee otettu lakiin selvyiden vuoksi.

RL 10:2:ssä tarkoitettu taloudellinen hyöty lienee käsitteenä suhteellisen selvä, vaikkei laissa sitä täsmennetäkään. Aluksi lienee huomautettava sel-
vyyden vuoksi – toisenlaistakin kantaa on puolustettu – että taloudellinen hyöty voidaan tuomita menetetyksi niin in specie kuin arvonakin. Jälkimäinen on tietysti verrattomasti tavallisempaa, mutta käytännössä myös esinekonfiskaatioita on tuomittu. Tapauksessa KKO 1984 II 37 vakoilusta tuo-

mittu oli laatinut opaskirjan, jonka eräs vieras valtio oli kustantanut. Opaskirjoja pidettiin rikoksen tekemisestä saatuna palkkiona ja konfiskoitiin hyötynä. Tapauksessa KKO 2006:9 takavarikoidut käteiset rahat konfiskoitiin hyötynä, kun HO oli kumonnut takavarikon ja määrännyt arvokonfiskaat-ion. Vastaavasti kuin KKO:ssa meneteltiin myös ratkaisussa THO 2005:28.

Käytännössä on tietysti järkevää vaatia tällaista konfiskaatiota vain, jos esineet ovat takavarikossa, kuten tapauksessa KKO 2006:9 ja THO 2005:28. Laissa ei tunneta Saksan malliin mahdollisuutta muuntaa esinekonfiskaatiota arvokonfiskaatioksi tuomioistuimen päätöksellä, jos edellisen täytäntöönpano ei ole onnistunut. Oikeuskäytännössä on tosin tietyissä tilanteissa annettu ensisijainen määräys esineen konfiskoimisesta ja siltä varalta, ettei esinettä löydy, toissijainen määräys sen arvon konfiskoinnista (lahjusjuttuja, ks. esim. KKO 1986 II 17). Kuitenkin perinteinen kanta suhtautuu nurjasti tämäntyyppisiin tuomioistuimen antamiin täytäntöönpanoa koskeviin määräyksiin, mutta nykyisin tilanne lienee jo muuttunut ja muuttumassa. Mitään estettä ei luonnollisesti ole sille, että syyttäjää esittää vaihtoehtoiset vaatimukset tai asettaa ne etusijajärjestykseen.

Hyödyn pitää olla taloudellista. Esimerkiksi jos joku ryöstää vanhalta mumolta 200 euroa ja nauttiakseen hiukan pahoinpitelee tätä, ei jälkimmäinen ”aineeton hyöty” ole konfiskoimiskelpoista, ryöstösaalis tietysti on. Arvokonfiskaatiossa tilanne on tietysti melkoisen selvä, hyötyä pitää olla vähintään yksi sentti.

Esinekonfiskaatiossa tilanne voi periaatteessa olla hankalampi. Lähtökohteisesti esineellä pitäisi olla rahallista arvoa, pelkkä tunnearvo ei riitä.¹² Toisaalta voitaneen melkein pä esineellä kuin esineellä sanoa olevan jotain taloudellista arvoa, vaikkei siitä vapailla markkinoilta rahaa saisikaan. Eräässä vanhahkossa norjalaisessa ratkaisussa katsottiin, että hyötynä voitiin konfiskoida valuuttauudistuksen vuoksi käytöstä poistettuja rahoja, vaikkei niillä suuren lukumäärän vuoksi mitään markkina-arvoa ollutkaan. Taustalla lienee ollut pelko rahojen käyttämisestä esim. ulkomaalaisten huijaamiseen. – Eri asia sitten on, kannattaako aivan mitättömiä konfiskaatioita vaatia tai tuomita. Hyödyn vähäinen määrä on peruste luopua näistä toimista (ROL 1:8b, RL 10:10).

RL 10:4–5:n mukaan voidaan konfiskoida esine tai omaisuus ja luvun 8 §:n mukaan esineen tai omaisuuden arvo. RL 10:3:n mukaan voidaan konfiskoida omaisuus. Miksi mainitaan sekä esine että omaisuus ja onko termeillä kaikissa säännöksissä sama merkitys?

¹² HE 80/2000, s. 21.

Jo RL 10:4:ää edeltävässä välinekonfiskaatiosäännöksessä RL 2:16.3:ssa käytettiin termiä ”esine tai muu omaisuus”. Muotoilun taustalla lieenee ollut esineen käsite siviilioikeudessa.¹³ Esineellä käsitetään ihmistä ympäröivän luonnon rajattua aineellista kappaletta. Ihminen ei siis ole esine, joten pahoinpitelyssä käytettyä nyrkkiä ei voida konfiskoida.

Esineen määritelmä jättää siis ulkopuolelleen erilaiset aineettomat oikeudet, esimerkiksi saamisoikeudet tai osuudet avoimesta yhtiöstä. Sen sijaan omaisuudeksi nämä tietysti kelpaavat. Omaisuudeksi voidaan ymmärtää henkilön varallisuusosoikeuksien muodostama kokonaisuus. Velat eivät siis ole omaisuutta tässä mielessä, ja tuskinpa valtiolla olisi suurta intressiä konfiskoida rikoksen johdosta velkoja itselleen. Huomautettakoon, että jos kysymyksessä on sellainen oikeus, jota ei voida luovuttaa, on arvokonfiskaatio ehkä mahdollinen; oikeus kuulunee osittain toiselle.

Yhteenvetona voidaan sanoa, että itse asiassa termi ”esine” on turha, koska sen kattaa käsite ”omaisuus”. Tämä on nähtävissä myös RL 10:5:n otsikosta ”muun omaisuuden menettäminen”. Ei myöskään ole mitään syytä ymmärtää omaisuutta muussa merkityksessä, kun käsitellään RL 10:3:n säännöstä, jonka otsikkona on ”laajennettu hyödyn menettäminen”. Yksi jatkokysymys on kuitenkin esitettävä. Kun pykälän mukaan voidaan konfiskoida ei-vähäisestä rikoksesta peräisin oleva omaisuus, miten on arvon laita?

Nähdäkseni on selvää, ettei otsikosta huolimatta arvokonfiskaatio tule kysymykseen, kun sellaisesta ei ole laissa säännöstä. RL 10:3:ssä mainitaan vain kaksi kertaa omaisuus, eikä RL 10:8:n säännös koske kuin RL 10:4–5:ssä tarkoitetun omaisuuden arvon konfiskoimista.¹⁴ Tuhlattu omaisuus ei taas enää ole konfiskoitavaa varallisuutta edellä mainituin tavoin.¹⁵

Laajennetun hyötykonfiskaation käyttöala ei kuitenkaan jää niin suppeaksi kuin voisi ensi katsomalta luulla. On nimittäin perusteltua katsoa, ettei ole merkitystä sillä, että omaisuus on muuttanut muotoaan kerran tai useammin.¹⁶ Kanta perustuu siihen, että rikollisen toiminnan ja omaisuuden välillä vallitsee kuitenkin syy-yhteys, omaisuus ”on peräisin” vähäistä vakavamasta rikollisesta toiminnasta. Myös omaisuuden tuoton voidaan katsoa olevan peräisin rikollisesta toiminnasta.¹⁷

¹³ Ailio 1964, s. 80–81.

¹⁴ Vrt. HE 80/2000, s. 25.

¹⁵ Viljanen 2002, s. 15–16.

¹⁶ Viljanen 2002, s. 13 ja Nuutila 2003, s. 277.

¹⁷ Viljanen 2002, s. 13.

4 TULKINTAPERIAATTEISTA

4.1 Legalityperiaatteesta

Ensiksi on syytä ottaa esiin rikosoikeuden kuningasprinsiippi, legalityperiaate. Rikoslain 3 luvun 1 §:n 2 momenttiin on kirjattu se jo vanhastaan hyväksytty näkemys, jonka mukaan paitsi rangaistuksen myös muiden rikosoikeudellisten seuraamusten, kuten konfiskaation, on perustuttava lakiin. Suppeammassa legalityperiaatepykälässä perustuslain (PeL) 8 §:ssä ei nimenomaisesti mainita muita rikoksen seuraamuksia kuin rangaistukset.

Mitä tällä sitten tarkoitetaan? Ensiksi voidaan mainita ja ohittaa se nykyään de facto trivialiteetti, ettei konfiskaatiosta saa säätää lakia alemmassa normissa. Tämä näyttäisi seuraavan myös siitä, että konfiskaatiolla puututaan henkilön omaisuuteen, jota suojataan lähtökohtaisesti PeL 15 §:ssä. Kuitenkaan perinteisten konfiskaatiosäännösten ei ole katsottu loukkaavan omaisuuden suojaa, eikä edes laajennetun hyötykonfiskaationkaan, koska laitonta alkuperää olevaa omaisuutta ei suojella.

Legalityperiaatteen tosiasiallinen merkitys on toinen kuin toimia normihierarkian määrittelijänä. Yleensä periaatteen alle on mahduttettu Dan Fränden¹⁸ tavoin neljä sääntöä: epätasällisyys-, taannehtivuus-, analogia- ja praeter legem -kielto. Näistä kaikista voidaan sanoa jotain yleistä. Ensinnäkin kahden ensimmäisen kiellon adressaatti on tyypillisesti lainsäätäjää, kahden jälkimmäisen lainkäyttäjä.

RL 10 luku ei nähdäkseni mitenkään haasta epätasällisyyskieltoa. Päinvastoin, jotkin säännökset ovat jopa vaikeasti hahmotettavissa niiden piinalisuutta lähenevän tarkkuuden vuoksi; mainittakoon esimerkiksi RL 10:7–8:n luettelot siitä, ketkä voidaan konfiskaatioon tuomita luvun 4, 5 ja 8 §:n nojalla. Liiallinen täsmällisyys voi olla jossain suhteessa vahingollista praeter legem -kiellon, muttei epätasällisyyskiellon kannalta. RL 10 luvussa on tosin useita varsin avoimia termejä (esim. taloudellinen hyöty, esine, omaisuus, rikoksen kohde), mutta ne ovat varsin vakiintuneita eikä niiden soveltamisala jää liian epämääräiseksi. Ennemmin niiden osalta pitää varoa, ettei syöllistytä analogiakiellon rikkomiseen.

Myös RL 3:2:n säännöstä siitä, että rikokseen sovelletaan ensisijaisesti sen tekohetken lakia, sovelletaan menettämisseuraamukseen. Konfiskaatiosäännöksen ajallinen soveltuvuus ratkeaa konfiskaation perustavan rikoksen

¹⁸ Frände 1989.

mukaan. Myöskään taannehtivuuskielto ei periaatteessa aiheuta ongelmia konfiskaatiosäännösten soveltamiseen. Tärkeää on tosin pitää silmällä konfiskaatiopakettin voimaantuloa, joka tapahtui vuoden 2002 alusta.

Yksi kysymys nousi konfiskaatiopakettin käsittelyssä esiin. RL 10:3:n mukaan voidaan nimittäin konfiskoida laajennettuna hyötynä myös omaisuutta saatuna tarkemmin täsmentämättömästä rikollisesta toiminnasta, joka siis on ajalta ennen kuin on tehty RL 10:3.1:ssä tarkoitettua rikosta (jota tässä kutsun liipaisinrikokseksi). Laajennettu hyötykonfiskaatio tulee kysymykseen, jos on tehty rikos, josta voidaan tuomita vähintään neljä vuotta vankeutta (ja muutama muu erikseen mainittu rikos) ja joka on luonteeltaan huomattavaa taloudellista hyötyä tuottavaa. – Todettakoon selvyuden vuoksi, että liipaisinrikoksesta tuomitaan hyöty RL 10:2:n mukaan.

Nyt siis voi aktualisoitua tilanne, että liipaisinrikos on tehty aikaisintaan 1.1.2002, mutta vähäistä vakavampi rikollinen toiminta, josta peräisin oleva omaisuus on konfiskoitavissa, on ajalta ennen 1.1.2002. Lainvalmistelutöissä¹⁹ katsottiin, että esitys on perustuslain mukainen. Kantaa voidaan puolustaa sillä, että henkilö, joka aikoo tehdä liipaisinrikoksen, voi ottaa huomioon konfiskaation ulottumisen myös muuhun ja vanhemman rikollisen toiminnan hedelmään.

Yhtä käytännössä esiintynyttä tulkintaongelmaa lienee paikallaan käsitellä tässä lyhyesti. Vanhan lain aikana vakiintunut tulkinta oli – voitaneen puhua jopa tavanomaisesta oikeudesta – ettei hyötyä konfiskoitu, jos asianomistajalla tai jollakulla muulla oli hyötyä vastaava oikeus vahingonkorvaukseen. Jo pelkkä mahdollisuus vaatia korvausta esti konfiskaation.²⁰ Syynä tulkinnalle lienee ollut se, ettei laissa tunnettu järjestelmää, jolla vahinkoa kärsinyt voisi saada jälkikäteen korvauksen valtiolta, jos hyöty olisi ehditty konfiskoida.²¹ Uudessa laissa puolestaan lähtökohtana on, että hyöty tällaisissa tapauksissa konfiskoidaan, mutta vahinkoa kärsinyt voi jälkikäteen toteuttaa oikeutensa (RL 10:2.3 ja 11.2). Nyt voidaan kysyä, miten lakia on tulkittava tilanteissa, jossa rikos on tehty ennen 1.1.2002, mutta asia käsitellään uuden lain aikana eikä asianomistaja toteuta oikeuttaan. Voiko syyttäjä vaatia hyödyn menettämistä uuden lain mukaisesti vai onko potentiaalinen yksityinen oikeus edelleen este tälle?

Ensi katsomalta vaikuttaisi siltä, että RL 3:2.1:n säännös, jonka mukaan rikokseen sovelletaan sen tekohetken lakia, ratkaisisi kysymyksen. Toisin sanoen potentiaalinen yksityinen oikeus edelleen estää konfiskaation. Lievemmän lain periaate ei tässä vaikuta asiaan, sillä lievempään lopputulokseen ei uuden lain nojalla tulla. Useat syyt kuitenkin puoltavat toisenlaista tulkintaa.

¹⁹ HE 80/2000, s. 54 ja PeVL 33/2001 (konfiskaatiouudistus), s. 2.

²⁰ KKO 1945 II 211, 1962 II 61, 1966 II 127, 1970 II 96 ja 1972 II 32.

²¹ Ks. myös Ailio 1964, s. 146.

Ensinnäkin voidaan todeta se seikka, ettei vanha tulkinta suoranaisesti perustu lain säännökseen. Toiseksi voidaan kyseenalaistaa se, soveltuuko RL 3:2.1 ylipäätään tällaiseen tilanteeseen. Ongelmassa on kysymys rikosoikeudellisen (konfiskaatio) ja yksityisoikeudellisen (vahingonkorvaus) vastuun yhteensovittamisesta. Kysymyksen ei ole siitä, että uusi laki johtaisi vastaajalle vanhaa lakia ankarampaan rikosoikeudelliseen lopputulokseen, vaan molempien nojalla tullaan samaan lopputulokseen: eliminoidaan rikoksella saatu hyöty, mikä oli ja on hyötykonfiskaation ratio. Erona on vain se, miten toteutetaan yksityisen oikeuden etusija konfiskaatioon nähden: vanhan lain aikaisen tulkinnan taustalla on epäilemättä ollut ajatus siitä, että asianomistajalle tulee antaa tilaisuus toteuttaa oikeutensa, eikä valtion pidä hyötykonfiskaatiolla tätä oikeutta viedä tai sen toteuttamista vaikeuttaa. Tulkinnan taroituksena ei varmastikaan ollut antaa vastaajalle mitään erityistä etua. Selvää vanhankin lain aikana oli, ettei tule tuomita sekä vahingonkorvausta että hyötykonfiskaatiota.²²

Voidaan myös nostaa esiin yhdenvertaisuusnäkökohta. Vanhasta tulkinnasta seuraa, että asianomistaja saattoi jättää joko tarkoituksellisesti tai tahattomasti, esimerkiksi kuoleman johdosta, oikeutensa toteuttamatta. Kuitenkin myös vanhan lain aikana katsottiin, ettei asianomistaja esimerkiksi sopimuksin rikoksentehtäjän kanssa voinut tehdä tyhjäksi valtion lakiin perustuvaa oikeutta saada hyöty konfiskoiduksi,²³ vaikka näin tosiasiaa saattoi käydä, koska mitään jälkikontrollia ei ollut siitä, toteuttiko asianomistaja oikeutensa. Uuden lain mukaisen tulkinnan pitäisi estää sen epäkohdan esiintymisen, että rikoksesta jäisi satunnaisten syiden takia perusteettomasti hyötyä konfiskoimatta.

Myös konfiskaation osalta noudatetaan lievemmän lain periaatetta. Käytännön esimerkkinä voidaan mainita KKO 2002:31, jossa RL 10:10:n kohtuullistamissäännöksen nojalla vastaaja vapautettiin v:n 1968 alkoholilakiin perustuvasta alkoholijuoman arvon ja hyödyn konfiskaatiosta.

Praeter legem -kiellosta seuraa, ettei ole mahdollista tuomita muunlaista konfiskaatiota ja muilla perusteilla kuin mitä laissa säädetään. Mitään rangaistusmaksimiin rinnastettavaa konfiskaatiokattoa ei laissa luonnollisestikaan ole. Kun RL 10:1:ssä säädetään konfiskaation yleisistä edellytyksistä – tehty rikos tai syyntakeettoman tai alle 15-vuotiaan teko sekä oikeushenkilön rangaistusvastuuseen liittyvät anonyymien tekijän tilanteet ja anteeksiantoperusteen perusteella rankaisemattomat teot – on selvää, ettei teko, jolta poistuu rikoksen luonne oikeuttamisperusteen vuoksi (esim. pakkotila), voi perustaa konfiskaatiota. Toisaalta kun RL 10:3:n mukaan voidaan tuomita

²² Ks. esim. KKO 1950 II 82.

²³ Ailio 1964, s. 141.

omaisuus menetetyksi laajennettuna hyötynä, ei arvokonfiskaatio ole mahdollinen, kun RL 10:8:n mukaan arvokonfiskaatio tulee kysymykseen RL 10:4–5:n esinekonfiskaation asemesta, eikä muuallakaan ole arvokonfiskaatiomahdollisuudesta ole säädetty.

Analogiakiellon sanelemana ratkaisuna voidaan taas nostaa esiin se, että RL 10:4–5:n mukaan esine tai omaisuus on konfiskoitavissa. Säännöksellä ehkäistään se aukko, että omaisuutena voidaan pitää muutakin kuin esinettä esineoikeudellisessa mielessä; esimerkiksi saamisoikeus mahtuu omaisuuden käsitteen piiriin, kun taas esineenä sitä ei voida pitää.

Toisaalta kiellon ei katsota estävän analogiatulkintaa vastaajan eduksi. Esimerkiksi voitaisiin ajatella tilannetta, jossa RL 10:3:n mukaisena laajennettuna hyötynä on konfiskoitavissa kiinteistö, jolla vastaaja on rikosuransa jälkeen ryhtynyt harjoittamaan täysin laillista liiketoimintaa. RL 10:10:n mukaan omaisuuden asemesta voidaan tuomita arvo, jos käsillä on kohtuullistamisperuste (konfiskaatio-objektin vähäarvoisuus, seuraamusluonteinen tuomitsematta jättäminen, menettämisseuraamuksen kohtuuttomuus). Vaikkei edes kohtuuttomuusperuste täyttyisi, voitaisiin hyvin ajatella, että vastaajan pyynnöstä hänet tuomittaisiin menettämään kiinteistön asemesta sen arvo. On myös valtion näkökulmasta edullisempaa saada selvää rahaa kuin kiinteistö, jolla majoilee jokin nyrkkipaja, vaikka tämä argumentti sinänsä juuri vastaajaystävällistä tulkintaa perustelekaan.

4.2 Muista periaatteista

Legaliteettiperiaatteen lisäksi voidaan RL 10 luvun säännöksistä johtaa myös muita laintulkintaperiaatteita. Näiden velvoittavuus ja ilmeisyys vaihtelevat. Lisäksi ne eivät välttämättä koske kaikkia konfiskaatiolajeja kuten legaliteettiperiaate.

Ehkä selvimpänä sääntönä voidaan nähdä RL 10:2.3:ssa ja 10:11.2:ssa esitetty sääntelymalli. Sitä voidaan kutsua *yksityisen oikeuden etusijasäännöksi*. Kuten edellä on todettu, vahingonkorvaus (tai edunpalautus) käy hyötykonfiskaation edellä. Laissa on pidetty silmällä vain RL 10:2:n mukaista tavallista hyötykonfiskaatiota. Vaikka toisenlaisiakin tulkintoja on esitetty, ei nähdäkseni ole periaatteellista estettä ulottaa sääntöä koskemaan myös laajennettua hyötykonfiskaatiota, joskin soveltamistilanteet lienevät enemmänkin teoreettisia.

RL 10:3:n mukaan voidaan laajennettu hyötykonfiskaatio tuomiota, jos on syytä olettaa omaisuuden olevan peräisin vähäistä törkeämmästä rikollisesta toiminnasta, kun taas RL 10:2:n mukaan hyötykonfiskaatio edellyttää tavanomaisen näytön siitä, mistä rikoksesta hyöty on peräisin. Lähtökohtana on pidettävä, että RL 10:2:n konfiskaatio on ensisijainen, kuten jäljempänä esitetään. RL 10:3 voi tulla sovellettavaksi lähinnä kahdessa erityyppisessä tilanteessa. 1) On olemassa näyttöä konkreettisesta rikoksesta: ei niin vahvaa, että RL 10:2:n mukainen näyttökynnys ylittyisi, mutta kuitenkin niin vahvaa, että RL 10:3:n mukainen syytä olettaa -tasoinen näyttökynnys ylittyy. 2) Konkreettisesta rikoksesta ei ole mitään näyttöä tai se on niin mitätöntä, ettei edes syytä olettaa -tason näyttökynnys ylity, mutta olosuhteiden perusteella voidaan olettaa omaisuuden olevan peräisin vähäistä törkeämmästä rikollisuudesta.

Jälkimmäinen tilanne voidaan sivuuttaa. Sitä vastoin olisi ajateltavissa tapaus, jossa konkreettisesta rikoksesta olisi ensimmäisessä tilanteessa kuvattu näyttö, joka riittäisi perustamaan vahingonkorvausvastuun, mutta ei siis RL 10:2:n mukaista konfiskaatiovastuuta. On nimittäin ajateltavissa, ettei näyttövaatimus vahingonkorvausjutussa yleensä tai ainakaan jonkin erityissäännöksen perusteella ole niin korkea kuin rikosjutussa. Tässä tapauksessa voitaisiin siis tuomita vahingonkorvaus ja laajennettu hyötykonfiskaatio. Yksityisen edun etusija ja kaksinkertaisen seuraamuksen kiello puoltavat sitä, että tuomitaan vahingonkorvaus, mutta ei sitä vastaavaa laajennettua hyötykonfiskaatiota. Tällaisen tapauksen esiintyminen käytännössä lienee kyllä vain akateeminen mahdollisuus.

Myös RL 10:6:n säännös siitä, ettei bona fide tertiuksen omaisuutta konfiskoida, voidaan nähdä säännön ilmentymänä. Toki taustalla voidaan katsoa olevan jonkinlaisia syyksiluettavuus- ja omaisuudensuojanäkökohtia. Vielä voidaan mainita RL 10:11.3, jonka mukaan vakuusoikeuden haltijalla on oikeus saada maksu luvun 4–5 §:n nojalla konfiskoitavasta esineestä, ja RL 10:7, jonka mukaan omistaja voi saada esineen takaisin, jos se tehdään vaarattomaksi.

Yksityisen oikeuden etusijasäännöstä voidaan myös kehittää tai ottaa siihen osaksi sääntö, jota voisi kutsua vaikkapa *in dubio contra fiscus* -säännöksi eli epäselvässä tilanteessa on asia ratkaistava yksityisen oikeuden hyväksi ja valtiota vastaan. Heikkoa tukea tälle on ehkä saatavissa lainvalmistelutöistä,²⁴ jossa todetaan, että vahingonkorvaukselle maksettavaa korkea voidaan kattaa hyödyistä.

Painavat reaaliset argumentit puhuvat selvemmin säännön puolesta. Ensimmäkin voidaan todeta se, ettei menettämisseuraamuslainsäädännöllä pidä

²⁴ HE 80/2000, s. 23.

olla fiskaalisia tarkoituksia. Lain ratio on jotain muuta kuin kerätä varoja valtion kassaan. Itse asiassa esinekonfiskaatioista usein aiheutuu valtiolle vain kuluja, koska esineitä ei voida esim. huutokaupata vaan ne pitää hävittää tms.

Tärkeämpi näkökulma liittyy taloudelliseen kantokykyyn. Valtion näkökulmasta ei yksittäisenä konfiskaationa saatava lisäys valtionkassaan ole juuri koskaan erityisen huomionarvoinen, mutta yksityiselle voi korvauksen saaminen olla ”elämän ja kuoleman kysymys”. Myös oikeudenmukaisuusnäkökohdat voidaan mainita.

RL 10:2.3:sta ja 10:11.2:sta voidaan myös johtaa *useampikertaisen seuraamuksen kielto*. Taustalla on ajatus siitä, että yksinkertaisen seuraamuksen ylittäminen johtaa tosiasiallisesti konfiskaation/korvauksen käyttämiseen rangaistuksena.

Lainkohtien nojalla on selvää, että tuomitaan joko konfiskaatio tai vahingonkorvaus, ei molempia. Tosin ”potti” voi jakautua yhtäältä vahingonkorvaukseen ja toisaalta konfiskaatioon, mutta ei kuitenkaan päällekkäisiltä osin. Voidaan myös todeta, että RL 10:4–5:n ja 8:n nojalla tuomitaan ensisijaisesti esine menetetyksi ja toissijaisesti esineen arvo, ei molempia.

Voidaan nostaa esiin myös konfiskaation henkilöllinen ulottuvuus. Tavallinen ja laajennettu hyötykonfiskaatio voidaan tuomita yhteisvastuullisesti. Olisi siis periaatteessa ajateltavissa, että konfiskaatio lankeaisi valtiolle esimerkiksi kaksinkertaisena, kun yhteisvastuulliset A ja B molemmat suorittaisivat konfiskaation valtiolle. Käytännössä näin ei kuitenkaan pitäisi tapahtua, koska ulosottoviranomaisten tulee huolehtia siitä, että velvoite pannaan täytäntöön vain yhden kerran.²⁵ A ja B voivat myös keskenään riidellä siitä, mikä on heidän keskinäinen vastuunjakonsa, kuten ratkaisussa KKO 1985 II 90 tehtiin. Tätähän ei konfiskaatiotuomion oikeusvoima estä, koska tuomiossa on määrätty vain yhtäältä valtion ja toisaalta A:n ja B:n välisestä suhteesta, ei A:n ja B:n keskinäisestä vastuunjaosta.

Voidaan myös nostaa esiin sellainen tilanne, että tapaukseen soveltuisi kaksi konfiskaatiosäännöstä. Tavallisen hyötykonfiskaation ja laajennetun hyötykonfiskaation voisi hyvin ajatella olevan periaatteessa yhtä aikaa tuomittavissa. Toisaalta voidaan ajatella tilannetta, että rikoksen tekijä saisi palkkioksi rikoksentekovälineen.

Ensimmäisen esimerkin johdosta voidaan sanoa, että tapaukseen on sovellettava jompaakumpaa säännöstä. Lähtökohtana on, että laajennetuissa

²⁵ Ks. UL 3:17 ja Linna – Leppänen 2003, s. 283 ss.

hyötykonfiskaatiossa liipaisinrikokseen sovelletaan RL 10:2:n säännöstä, muutoin 3 §:ää, kuten käy ilmi ratkaisusta KKO 2006:9.²⁶

Toisenkin esimerkin osalta voidaan lähteä siitä, että sovelletaan vain toista säännöstä eikä tuomita valtiolle esimerkiksi välinettä RL 10:4:n tai sen arvoa RL 10:8:n nojalla ja sen lisäksi arvoa 10:2:n nojalla. Konfiskaatio-objektihan on oikeastaan koko ajan yksi ja sama, esine tekovälineenä ja esine palkkiona eli hyötynä, eikä konfiskaatiota tule käyttää rangaistuksena. Rikoksen vaarallisuus ja vahingollisuus ja tekijän syyllisyys pitää ottaa huomioon ”oikeata” rangaistusta määrättäessä.

Oma asiansa sitten on, kumpi säännös on ensisijainen. Omasta puolestani pidän lähtökohtana, että hyötykonfiskaatio on ensisijainen. Pidän rikoksella rikastumisen kieltoa yleisesti painavampana näkökohtana kuin uusien rikosten ehkäisemistä. Tekoväline voi olla luonteeltaan hyvinkin viaton, esim. tietokone, jota kuitenkin voidaan käyttää väärin. Tämä näkemys on ollut ehkä lainsäätäjälläkin, kun hyötykonfiskaatio on lähtökohtaisesti obligatorinen, kun taas välinekonfiskaatio on yleensä fakultatiivinen.²⁷ Hyötykonfiskaatio lienee myös usein helpompi näyttää toteen kuin esimerkiksi välineen sijasta tuomittavan arvokonfiskaation edellytykset.

Tässä voidaan myös ottaa esiin hyödyn laskemisessa lähtökohtaisesti noudatettava nettoperiaate: vain todellinen hyöty tulisi konfiskoida. Nytemmin tästä on oikeuskäytännössä livetty, usein viittauksin esityölausumaan²⁸ siitä, ettei vähennyksenä tulisi ottaa huomioon rikoksen valmistelusta tai täytännönpäntöä aiheutuneita kustannuksia. Kanta on vahvistettu ratkaisuisissa KKO 1999:89, 2004:73 ja 2005:71. KKO on pitänyt ratkaisussaan 2007:1 kiinni bruttoperiaatteesta, vaikka kantaa voidaan hyvin perustein kritisoida.²⁹

Asiaa voidaan tarkastella siitä näkökulmasta, seuraako tästä soveltamiskäytännöstä tosiasialla se, että konfiskaatio muodostuu rangaistukselliseksi. Nähdäkseni vastaus on selvästi myönteinen. Kun vähennykset jätetään huomiotta, seurauksena on tosiasialla varallisuuden vähennys, sillä rikoksentekijä ei ole tältä osin rikoksella rikastunut. Konfiskaatiouudistuksessa lähdettiin nimenomaan siitä, ettei konfiskaatiota saa muodostua rangaistuk-

²⁶ Ks. myös laajennetusta hyötykonfiskaatiosta annetut Finlex-tapaukset VaaHO 2005:2 ja THO 2005:28.

²⁷ HE 80/2000 s. 16.

²⁸ HE 80/2000, s. 21.

²⁹ Vrt. myös KKO 2006:9.

selliseksi. Tämä näkökohta on huomattavasti painavampi kuin hallituksen esitykseen jossain vaiheessa ilmestynyt lausuma vähennysselvittämismuudosta; mainittakoon, ettei tällaista ollut rikoslakiprojektin ehdotuksessa.³⁰ KKO tuntuu nostaneen lausuman suorastaan lain tasolle ratkaisussa KKO 2005:71. Toki joku saattaa paheksua sitä, että vähennykset sallittaisiin, mutta tällaiset moraalinäkökohdat on otettava – jos niin halutaan – huomioon jollain muulla tavalla kuin RL 10 luvun soveltamiskäytännöllä.³¹ Voidaan myös mainita sekin seikka, että jos rikoksen tekemiseen on hankittu väline, joka konfiskoidaan, mutta tätä ei oteta vähennyksenä huomioon, on tuloksena kaksinkertainen konfiskaatio.

Voidaan myös viitata siihen Nuutilan esiin tuomaan kantaan, että KKO:n linja johtaa rikosten arvottamisen kahteen ryhmään. Mala in se -rikkokset ovat sellaisia yleisesti tuomittuja ”pahoja” tekoja, kuten tappo tai varkaus, kun taas mala prohibita -rikkokset ovat moraalisesti värittömiä, ehkä tarkoituksenmukaisuuskriminalisointeja, kuten sinänsä hyödyllisen ja sosiaalisesti hyväksytyn liiketoiminnan harjoittamisen säätäminen rangaistavaksi ilman asianmukaista lupaa. Ensimmäisissä tapauksissa vähennyksiä ei oteta huomioon, jälkimmäisessä otetaan. Tällaisesta jaottelusta seuraa monia ongelmia.

Oma kysymyksensä on, voidaanko nettoperiaatetta soveltaa laajennetun hyödyn konfiskaatiossa. Menemättä tähän kysymykseen pidemmältä voidaan sanoa, ettei periaatteessa estettä tähän ole. Kuitenkin nettoperiaate soveltuu ennen kaikkea arvokonfiskaatioon, kun laajennetussa hyötykonfiskaatiossa menettäminen kohdistuu omaisuuteen. Asialla ei ehkä ole kuitenkaan erityisen suurta merkitystä, sillä RL 10:3:ssä annetaan harkintavaraa kahdessakin mielessä: ”omaisuus tai sen osa” ”voidaan” konfiskoida. Jo tällä perusteella voidaan ottaa vähennykset huomioon, puhumattakaan RL 10:10:n kohtuullistamismahdollisuudesta. Kysymys lienee kuitenkin akateeminen. Jos sitä rikollista toimea, josta peräisin olevaa omaisuutta konfiskoidaan, ei voida konkretisoida, niin tuskinpa kulujakaan pystytään konkretisoimaan.

On vaikea muodostaa muita periaatteita, jotka olisivat yhtä vahvoja kuin edellä mainitut. Voidaan toki nostaa esiin tulkinneellisia näkökohtia. Ensinnäkin RL 10:7:n mukaan konfiskaatio voi raueta, jos esine tehdään vaarattomaksi niin, ettei konfiskaatio ole enää tarpeen. RL 10:4.3:ssa säädetään, että välinekonfiskaatiota harkittaessa on erityisesti kiinnitettävä huomiota uusien

³⁰ Menettämisseuraamukset. Rikoslakiprojektin ehdotus. OLJ 4/1996.

³¹ Ks. myös Nuutila 2000, s. 71 ja Rätty 2005, s. 178 ss.

rikosten ehkäisemiseen. Vaikka säännös koskee periaatteessa vain välinettä, on näkökohta yhtä lailla huomion arvoinen pohdittaessa vastaavantyyppisiä, RL 10:5:ään perustuvia konfiskaatioita; 2 momentin 2 kohdan mukaanhan voi juuri esineen erityinen soveliaisuus joutua rikoksen kohteeksi tai rikolliseen käyttöön ja uusien rikosten ehkäisemisen tarve johtaa esineen konfiskoimiseen. Lisäksi voi olla varsin tulkinnanvaraista, onko jossakin tapauksessa esine väline vai rikosesine eli rikoksen kohde.

Mainittakoon paljon keskustelua herättänyt kysymys rattijuopon auton konfiskoimisesta, josta KKO on antanut kaksi prejudikaattia, KKO 2005:75 ja 76, ja yhden julkaisemattoman ratkaisun, KKO A: 17.11.2005, T: 2815. KKO omistaa melkoisen osan ennakkopäätösten perusteluista – jopa ehkä tärkeämpien seikkojen, erityisesti vastaajan rikoshistorian eli rikosten ennaltaehkäisemisen tarpeen kustannuksella – sen pohtimiseen, onko auto väline vai rikosesine. KKO päätyi jälkimmäiselle kannalle.³² Toisaalta alemmat oikeudet pitivät autoa välineenä ratkaisussa KKO 2005:76, samoin HeHO 2005:3 (KKO 3.10.2005: ei valituslupaa), jossa harhaiduttiin väittämään, ettei HE:ssä ole asiaa kosketeltu.³³

Esimerkiksi tietynlainen kohtuusajattelu on RL 10:10:ään kirjattu. Vastavasti tästä säännöksestä, kuten myös vaatimatta jättämistä koskevasta säännöksestä rikosoikeudenkäynnistä annetun lain (ROL) 11:8b voidaan nostaa esiin prosessiekonomian ajatus. Vielä voidaan nostaa esiin jo perustuslakiin sisällytetty yhdenvertaisen kohtelun vaatimus, joka ilmenee esineen ja sen arvon konfiskaatiossa. Toisaalta näitä lyhyesti esiin nostettuja periaatteita ei voitane pitää kovin vahvoina tulkintaperiaatteina. Tietyissä mielessä ne ovat vain konfiskaatiosäännöksiä elementtien yleisnimityksiä.

5 KONFISKAATION RAKENTEESTA

5.1 Yleistä

Rikosoikeuden verrattomasti keskeisimpänä käsitteenä on yleensä pidetty rikoksen käsitettä nimenomaan rikoksen rakenteen näkökulmasta. Rikoslain

³² Ks. HE 80/2000, s. 28 ja Pekka Viljasen av:ssä 11 mainitut lähteet, joissa ollaan KKO:n kannalla, Tapani ja Tolvanen (av. 11) puolestaan pitävät autoa välineenä.

³³ Ks. myös I-SHO 2006:2 ja I-SHO 2006:5.

alkuluvuissa on säännöksiä niistä kysymyksistä, jotka säännönmukaisesti luetaan rikoksen käsitteen alle kuuluviksi. Rangaistavan rikoksen edellytykseksi luetaan kolme yläryhmää: tunnusmerkistönmukaisuus, oikeudenvastaisuus ja syyllisyys. Lyhyesti voidaan pohtia, onko vastaavanlainen konfiskaatiokäsite muodostettavissa näillä elementeillä.

Nyt voidaan tietysti ihmetellä, eikö kysymys ole väärin asetettu. Konfiskaatiohan on rikoksen seuraamus, joten luontevampi vertailukohta näyttäisi olevan rangaistuksen käsite. Tähän voidaan kuitenkin vastata, että konfiskaation edellytykset eivät tyhjenny konfiskaation perustavaan rikokseen, vaan kutakin konfiskaatiolajia koskevat omat lisäedellytyksensä. Rangaistushan seuraa tiettyssä mielessä automaattisesti, kun rikos todetaan tehdyksi; mitaamisperusteista ja rangaistuslajin valinnasta on toki omat säännöksensä. Mutta yhtä hyvin kuin puhutaan rikos- tai rangaistusvastuun edellytyksistä, voidaan puhua myös konfiskaatiovastuun edellytyksistä. Menettämisseuraamukseen voidaan tuomita muukin kuin rikoksen tekijä, esim. tavallisessa hyötykonfiskaatiossa rikoksesta tosiasiaassa hyötynyt, vaikkei hänellä rikoksen kanssa olisikaan mitään tekemistä. Konfiskaatiovastuu voidaan myös toteuttaa omassa oikeudenkäynnissään ilman rangaistusvaatimusta (ns. konfiskaatioprosessi).

Otan lähtökohdaksi uusimman yleisten oppien yleisesityksen³⁴ mukaisen rikoksen rakenteen ja vertaan sitä yleisluonteisesti RL 10 luvun konfiskaatiosäännöksiin, jotka ovat yleissäännöksiä soveltuen kaikkiin, niin rikoslakiin kuin sen ulkopuolisiinkin kriminalisointeihin.

Rikoksen rakenne on eri tutkijoilla usein hiukan erilainen. Erityisesti tahallisuus katsotaan usein toisaalta tunnusmerkistönmukaisuuteen kuuluvaksi elementiksi, toisaalta syyllisyyteen kuuluvaksi.³⁵ Frände sijoittaa tahallisuuden tunnusmerkistönmukaisuuteen, mikä on sikäli luonteva ratkaisu, että tahallisuus (tai tuottamus) on kriminalisoinnin osaelementti, joka kaippaa aina toteen näyttämistä.

³⁴ Ks. Frände 2005, s. 8–12 ja laajemmin s. 69 ss. koskien tahallisia toimintarikoksia.

³⁵ Ks. esim. Matikkala 2005, s. 45 ss.

5.2 Tunnusmerkistönmukaisuus

5.2.1 Objektiiviset tunnusmerkistötekijät

Tämä on ilman muuta olennaisin ryhmä konfiskaatiovastuun edellytyksissä. Ensinnäkin voidaan mainita RL 10:1:n säännös konfiskaation yleisistä edellytyksistä: rikos tai 2 momentissa mainittu rikokseen rinnastettava teko.

Lisäksi kullakin konfiskaatiolajilla on omat edellytyksensä. Esimerkiksi tavallisessa hyötykonfiskaatiossa RL 10:2:ssä mainittuja edellytyksiä ovat edellä mainitun rikoksen tms. lisäksi syntynyt taloudellinen hyöty sekä rikoksen ja hyödyn välinen syy-yhteys. Vielä voidaan mainita taloudellisen hyödyn määrä. Tämä tosin vaikuttaisi kuuluvan enemmänkin konfiskaation ”mittaamisperusteisiin”, säädetäänhän lisäksi RL 10:2.2:ssa mahdollisuus tietyissä tapauksissa arvioida hyödyn määrä. Momentin tarkoitus on kuitenkin helpottaa syyttäjän näyttövelvollisuutta. Kun konfiskaatiota täytyy erikseen nykyään RL 10:9:n mukaisesti vaatia, on hyödyn määrä aivan olennainen elementti, joka on ilmoitettava tietynsisältöisen tuomion saavuttamiseksi. Tilanne on siis erilainen kuin syyttäjän vaatiessa tietystä teosta rangaistusta, jolloin rubriikki ei sido tuomioistuinta, eikä tuomioistuin ole sidottu syyttäjän näkemyskseen rangaistuksen lajista ja määrästä. Tässä suhteessa ratkaisevia ovat ko. rangaistusasteikko ja lain mittaamis- yms. perusteet.

5.2.2 Subjektiiiviset tunnusmerkistötekijät

Tahallisuudella ja tuottamuksella ei juurikaan ole sijaa tärkeimmissä konfiskaatiomuodoissa; RL 10:2, 4 tai 5:ssä ei aseteta mitään sielullista suhtautumista koskevia edellytyksiä konfiskaatiovastuulle. Merkityksettömiä ne eivät konfiskaatiolainsäädännössä kuitenkaan ole.

RL 10:3:n laajennetussa hyötykonfiskaatiossa on yksi tähän ryhmään kuuluva tekijä. Konfiskaatio omaisuuden siirronsaaja-läheiseltä on mahdollinen, jos voidaan olettaa, että omaisuus on hänelle siirretty menettämisseuraamuksen tai korvausvelvollisuuden välttämiseksi. RL 10:6:n mukaan kolmannelle kuuluvaa, RL 10:4–5:n nojalla muutoin konfiskoitavaa omaisuutta ei saa yleensä konfiskoida. Konfiskaatio on kuitenkin mahdollinen siltä, jolle omaisuus on rikoksen tekemisen jälkeen siirretty, jos saaja on sen liittymisestä rikokseen tiennyt tai jos hänellä on ollut perusteltu syy sitä epäillä. Tällainen henkilö voidaan myös tuomita RL 10:8:n arvokonfiskaatioon, jos omaisuutta ei tavoiteta. Voidaan myös mainita RL 10:6 ja 8:ssä mainitut konfiskaatiomahdollisuudet, jos rikos on tehty omaisuuden omistajan suos-

tumuksin. Konfiskaatiota kohtuullistettaessa voi myös tässä käsitellyillä seikoilla olla merkitystä.

5.3 Oikeudenvastaisuus

Oikeudenvastaisuuteen kuuluu se, että vaikka tunnusmerkistö on täyttynyt, voi olla käsillä jokin muu peruste, jonka vuoksi teko ei ole oikeudenvastainen; kyse on oikeuttamisperusteista. Tällaisia perusteita ei RL 10 luvussa ole. Konfiskaatio voidaan kyllä jättää kokonaan tuomitsematta tai tuomita osittaisena RL 10:10:n nojalla, mutta kyse ei ole konfiskaatiovastuun edellytysten poispuotoamisesta vaan tietynlaisesta toimenpiteistä luopumisesta.

5.4 Syyllisyys

Syyllisyyteen kuuluvia seikkoja ovat syntyakeettomuus, tekijän alle 15 vuoden ikä ja anteeksiantoperusteet. Näiden osalta RL 10:1.2:ssa nimenomaan todetaan, ettei niillä ole konfiskaatiovastuun poistavaa vaikutusta. Tällaisella perusteella voi kuitenkin olla merkitystä harkittaessa menettämisseurauksen kohtuullisuutta.

6 ARVIOINTIA JA JATKOKEHITTELYÄ

Yhteenvetona voidaan todeta, ettei yhteisiä nimittäjiä juuri jää. Yllätyksenä tätä ei voi pitää, sillä konfiskaation eri lajit ja niiden tausta-ajatukset muodostavat kuitenkin melko heterogeeniset ryhmät.

Yleisestä konfiskaation rakenteesta voidaan puhua vain hyvin heikossa merkityksessä, toisin kuin rikoksen suhteen. Kaikkia lajeja koskee RL 10:1:n rikosedellytys. Objektiivisia tunnusmerkistötekijöitä kuuluu jokaiseen konfiskaatiolajiin, kullakin on omansa. Jos siis otetaan esiin rikosoikeudellisen konfiskaation ehkä yleisin määritelmä, rikokseen perustuva omaisuuden korvaukseton menettäminen valtiolle, huomataan, ettei juuri mitään lisäävää ole. Määritelmä on kuitenkin yhdessä kohdassa epätäydellinen. RL 10:1.2:n 1 kohdan mukaan syntyakeettoman tai alle 15-vuotiaan teko katsotaan myös konfiskaation perustavaksi rikokseksi. Muualla lainsäädännössä

taas tällaisen henkilön tekoa ei pidetä rikoksena, toisin kuin esimerkiksi Ruotsissa, jossa syyntakeettomuus tai rikosvastuun ikärajan täyttymättä jääminen on vain seuraamuskysymys. Sanottakoon selvyuden vuoksi, että em. momentin 2 ja 3 kohdat (anteeksiantoperuste, oikeushenkilön rangaistusvastuu anonyymin tekijän tilanteessa) näyttäisivät sinänsä mahtuvan rikoksen käsitteeseen ilman eri mainintaakin, joten kyse lienee vain selvennyksestä.

Yksi mahdollinen jatkokehitelmä olisi hyötykonfiskaation ja muiden konfiskaatiolajien erottaminen kahdeksi ryhmäksi alussa mainitulla tavalla. Tällöin yhteisiä nimittäjiä olisi helppo saada enemmän. Asiaa voidaan lyhyesti testata tavallista ja laajennettua hyötyä koskevien säännösten perusteella.

TAVALLINEN (RL 10:2)

LAAJENNETTU (RL 10:3)

Keneen konfiskaatio kohdistuu?

– tosiasiallinen hyötyjä	– sama (tai RL 10:3.1:ssa mainittu)
tai siirronsaaja-läheinen |
|--------------------------|--|

Millä edellytyksillä konfiskoidaan?

– RL 10:1:n rikos tms., josta	– sama RL 10:3.1:n lisäksi
(yleinen edellytys)
	– ei-vähäinen rikollinen toiminta,
josta
– on saatu (syy-yhteys)	– on peräisin (syy-yhteys)
– taloudellista hyötyä (x määrä)	– omaisuus (erä x+y...)

Mitä konfiskoidaan?

– hyöty arvona tai esineenä	– omaisuus (muttei sen arvoa)

Hyötykonfiskaatioilla on siis useita yhteisiä nimittäjiä, joten yhteinen konfiskaatorakenne olisi luotavissa. Ongelmana kuitenkin on, että on varsin kyseenalaista, olisiko tällaisesta mitään hyötyä. Omasta puolestani pidän sitä oikeastaan vaarallisena, koska säännöksillä on olennaisia eroja, jotka saattaisivat hämärtä huonoin seurauksin. Yksityiskohtiin ei voida mennä, mutta joitain kriittisiä kohtia voidaan nostaa esiin.

Ensinnäkin rikosedellytys on rakenteeltaan erilainen säännöksissä, vaikka tästä kohdasta tuskin aiheutunee suuria hankaluuksia. Sitä vastoin on jo vaikea sanoa, onko syy-yhteys-vaatimus molemmissa konfiskaatioissa samanlainen. Se saattaa olla sitä, mutta oikeustila on vielä epäselvä. Nimenomaan laajennettu hyötykonfiskaatio on niin tuore ilmiö, että sen todellinen sisältö on vielä pitkälti määrittelemättä. Tästä syystä on myös vaikea sanoa, ovatko säännökset yhdenmukaiset siinä, keneen konfiskaatio kohdistetaan. Tavallisessa hyötykonfiskaatiossa tilanne on selvä, sillä konfiskaatio kohdistetaan todelliseen hyötyjään, vaikka RL 10:2:stä voi saada toisenkinlaisen kuvan. Sitä vastoin laajennetun hyötykonfiskaation suhteen tilanne on epäselvä: omaksutaanko sama lähtökohta vai käytetäänkö RL 10:3:n sanamuodon antamia mahdollisuuksia?

Tähän liittyy myös se, että laajennetussa hyötykonfiskaatiossa on omassa momentissaan säännelty omaisuuden siirtotilanteista (RL 10:3.2). Tästä löytyy kolme lisäedellytystä: omaisuus on siirretty, siirto on tapahtunut tarkoituksin välttää menettämisseuraamus tai korvausvelvollisuus ja vastaanottaja on momentissa mainittu läheinen. Lisäksi RL 10:3.3:ssa säädetään, ettei omaisuutta voida konfiskoida, jos se on siirretty viisi vuotta ennen liipaisinrikoksen tekemistä. Siirtotilanteissa edellytykset ovat siis huomattavasti vaativammat kuin mitä edellä olevasta rinnakkaisesityksestä ilmenee.

Vastaava analyysi voitaisiin tehdä myös muiden konfiskaatiolajien suhteen, mutta vastaavat ongelmat koskisivat tätäkin tilannetta. Hyötykonfiskaatioiden rakenteet ovat kuitenkin lähtökohdiltaan varsin selkeät. Sitä vastoin muiden konfiskaatioiden osalta näin ei välttämättä ole. Yleisten oppien kehittäminen ei saa olla sillä tavalla itseriittoista, että niistä seuraa enemmän epäselvyyksiä ja harhaanjohtavuuksia kuin todellista hyötyä.

LÄHTEET

- Ailio, Erkki: *Esinekonfiskaatio Suomen rikosoikeudessa. Rikosoikeudellinen tutkimus*. Suomalaisen Lakimiesyhdistyksen julkaisuja, A-sarja N:o 70. Helsinki 1964.
- Alkio, Paavo: *Tuomarin tehtävistä käräjillä*. Suomalaisen Lakimiesyhdistyksen julkaisuja, B-sarja N:o 29. Porvoo 1948.
- Frände, Dan: *Den straffrättsliga legalitetsprincipen*. Juridiska föreningens i Finland publikationsserie, n:o 52. Ekenäs 1989.
- Frände, Dan: *Yleinen rikosoikeus*. Edita, Helsinki 2005.
- HE 80/2000. Hallituksen esitys Eduskunnalle menettämisseuraamuksia koskevan lainsäädännön uudistamiseksi.

- LaVM 14/2001. Lakivaliokunnan mietintö HE 80/2000 johdosta menettämisseuraamuksia koskevan lainsäädännön uudistamiseksi.
- Linna, Tuula – Leppänen, Tatu: *Ulosottomenettely*. Talentum, Helsinki 2003.
- Matikkala, Jussi: *Tahallisuudesta rikosoikeudessa*. Suomalaisen Lakimiesyhdistyksen julkaisuja, A-sarja N:o 263. Helsinki 2005.
- Menettämisseuraamukset. Rikoslakiprojektin ehdotus. *OLJ* 4/1996.
- Nuutila, Ari-Matti – Frände, Dan: *Rikosoikeuden yleiset opit. EIF IV*. Helsinki 1998, p. 559–561.
- Nuutila, Ari-Matti: Oikeustapauskommentti KKO 1999:89. Teoksessa Pekka Timonen (toim.): *KKO:n ratkaisut kommenttein II/1999*. Talentum, Helsinki 2000, s. 67–72.
- Nuutila, Ari-Matti: Menettämisseuraamuksia (RL 10 luku) koskevia vanhoja ja uusia ongelmia. Teoksessa Lahti, Raimo – Lappi-Seppälä, Tapio (toim.): *Rikosoikeudellisia kirjoituksia VII Pekka Koskiselälle omistettu*. Suomalaisen Lakimiesyhdistyksen julkaisuja, A-sarja N:o 237. Helsinki 2003, s. 271–283.
- PeVL 33/2001. Lausunto lakivaliokunnalle HE 80/2000 johdosta menettämisseuraamuksia koskevan lainsäädännön uudistamiseksi.
- Rautio, Jaakko: *Hyötykonfiskaatiokanne*. WSOYpro, Helsinki 2006.
- Räty, Markku: Oikeustapauskommentti KKO 2004:73. *Defensor Legis (DL)* 2005, s. 178–182.
- Sisäasiainhallinnon vuosikertomus 2005 (Sisäministeriö).
- Sisäasiainhallinnon vuosikertomus 2004 (Sisäministeriö).
- Talousrikostutkinnan tila. Työryhmän loppumietintö. Sisäinen turvallisuus 37/2004. Sisäasiainministeriö 2004.
- Tapani, Jussi – Tolvanen, Matti: Lain vai perustelujen mukaan – pohdintoja rattijuopon ajoneuvon konfiskaatiosta. *DL* 2005, s. 1201–1212.
- Viljanen, Pekka: Rikoslain uuden 10 luvun mukaisesta hyödyn ja laajennetun hyödyn menettämisestä. *DL* 2002, s. 3–20.
- Viljanen, Pekka: Vielä rattijuopon auton konfiskoinnista. *DL* 2006, s. 370–381.
- Viljanen, Pekka: Voidaanko tai pitäisikö rattijuopon auto konfiskoida? *Lakimies* 2004, s. 493–501.
- Virolainen, Jyrki: *Rikosprosessioikeus I*. Pandecta, Rovaniemi 1998.